

Evidencijski broj / Article ID: 13318073
Vrsta novine / Frequency: Dnevna
Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
Rubrika / Section: Hrvatska

**POREZNI OBVEZNICI I PUBLIKA
VELEBNE IZLOŽBE ZAKINUTI SU ZA
KLJUČNU INFORMACIJU:
JESU LI KLOVIĆEV RADOVI KOJE JE
DRŽAVA NEMILICE KUPOVALA U
ZADNJIH 20 GODINA - KLOVIĆEV?**

Piše Ivana Prijatelj Pavičić.
Snimio Tomislav Kristo/Cropix

Klobucar je ne samo za ilirce sredinom XIX. stoljeća nego i za predsjednika Franju Tuđmana i premijera Iva Sanadera bio i ostao izvrstan primjer za tumačenje fenomena narodnoga genija

Ivana Prijatelj-Pavičić redovita je profesorica na Filozofском fakultetu u Splitu. Voditeljica je modula povijesti umjetnosti na poslijediplomske studije iz humanističkih znanosti Filozofskog fakulteta u Splitu. Objavila je dvije knjige, od kojih i knjigu 'Julije Klobucar. Ikonografske studije' u izdanju Matrice hrvatske. Umjetnicima Schiavonima posvetila je više znanstvenih studija. Osobito se bavila proučavanjem interpretacijama povjesnog, simboličkog, regionalnog i nacionalnog umjetničkog identiteta u njihovoj recepciji, a posebice održazom nacionalnih ideologija i političkih kretanja u njihovoj kritičkoj recepciji.

**Ni Tuđmanu,
ni Sanaderu nije
bila važna...**

**Cijena
hrvatskog
genija**

Evidencijski broj / Article ID: 13318073
 Vrsta novine / Frequency: Dnevna
 Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
 Rubrika / Section: Hrvatska

G

odine 1996., na inicijativu tadašnjeg predsjednika Republike Franje Tuđmana i uz podršku Zlatka Viteza, predsjednikova savjetnika za kulturu, prestižna galerijska institucija zvana Muzejsko-galerijski centar, koju je godinama uspješno vodio Ante Sorić, preimenovana je u Galeriju Klovicjevi dvori, a Zvonko Festini postao njezin ravnatelj. Kako će u jednom intervjuu ispojediti Vitez, ideja o prenamjeni Tuđmanu je pala na um jednom prilikom kad su zajedno prolazili uz muzejsku zgradu službenim autom. Srednja hrvatska izložbena ustanova dobila je tako ime po manirističkom minijaturistu, slavnom slikaru koji ni s tom zgradom ni sa Zagrebom nije dotad imao odvise veze.

Institucija na Jezuitskome trgu svoju je trideset godišnjicu obilježila u skladu s imenom koje nosi: skupcjenim izložbenim projektom pod nazivom "Julije Klovic, najveći minijaturist renesanse" koji je otvoren krajem studenoga.

Nije naodmet sjetiti se da je u netom preimenovanom prostoru u lipnju 1996. bila postavljena megaizložba "Znanost u Hrvata", organizirana s namjerom da se javnosti pokaže što je sve pre vrijednoga hrvatska nacija dala europskoj prirodoslovnoj znanosti kroz stoljeća. Raščošna Klovicjeva izložba postavljena na Jezuitskome u jeku najžešće recesije i pada kreditnoga reitinga obilježava posljednju sezonu jesenima pred ulazak Hrvatske u Europsku Uniju (i kao da) ima za cilj urbi et orbi posvjedočiti našu pripadnost europskoj uljubdi.

Okidač za kult

Ni odabir Klovic te 1996. za naziv najbolje finansirane gornjogradske galerijske institucije, ni postavljanje 2012. njegove izložbe nisu nimalo slučajni. Umjetnik koji se zapravo nikada nije prezivao Klovic (mi zapravo ni ne znamo kako se Giulio Clovio, Julius Clovius /1498.-1578./ uistinu prezivao) zadobio je kultni status među hrvatskim umjetnicima još u jeku narodnoga preporoda kada su umjetnici Schiavoni kao jedan od snažnih znakova nacionalnog kulturnog identiteta postali važnim dijelom političkog imaginarija na našim prostorima. Za dobar dio naših povjesničara umjetnosti, ako promatramo njegovu recepciju od vremena ilirizma do danas, minijaturist iz Grizana bio je najvažniji i najuspješniji hrvatski umjetnik svih vremena. Možda se jedino s njegovim statusom u hrvatskoj povijesti umjetnosti i recepcijom može mjeriti Ivan Meštrović.

Okidač za nastanak Klovicjeve kulta bio je tekst koji je objavio Ivan Kukuljević Šačinski davne 1847. u Danici ilirskoj: Julije Klovic, hrvatski slikar. Prinesak k historiji ilirskog slikarstva. Prvi tekst o hrvatske povijesti umjet-

nosti o jednome umjetniku Schiavonu bio je ne slučajno posvećen Juliju Klovicu. Odbrao je Michelangela minijature za predmet članka iz istoga razloga iz kojega su se i Klovicjevi dvori usred žestoke recesije odlučili predstaviti na ovogodišnjoj božićnoj izložbi. Zbog činjenice da se on jedini od slavnih umjetnika hrvatskoga porijekla djelatnih u inozemstvu, a zvanih Schiavoni, potpisao u nekoliko navrata kroat Hrvat i što ga je više njegovih surnevremenika zvalo Croatom.

Priča o pohrvaćivanju

Li se on doista i osjećao Hrvatom? Godinama se vodi rasprava zašto se Klovic potpisao (dakle, deklarirao) i kao Hrvat i kao Makedonac. Nepobitna je činjenica da se na možda najslavnijemu uratku, *Horea Beatae Mariae Virginis*, potpisao kao "Macedo". Dr. Milan Pelc, ravnatelj Instituta za povijest umjetnosti, mišljenja je da se tako potpisao "aludirajući po humanističkome uzusu na antičku Makedoniju kao zemlju svojega podrijetla". Osobno se ne slažem s tako jednostavnim tumačenjem. Ne smije se zaboraviti na činjenicu da Vasari i nekolicina njegovih surnevremenika navode kako mu je otac bio Makedonac i majka Hrvatica, Ilirka. Konačno, činjenica je da je na početku Klovicjeve oporuke zapisano kako mu je otac bio "macedono", a majka "illirica".

Kukuljević je jedan od zaslujnih za pohrvaćivanje njegova prezimena, ali njegov konačni prijedlog da ga zovemo Klovic nije pobijedio. Možda je za konačno prihvaćenje umjetnikova imena zaslužan zapis "Juraj Julij Clovio-Clovic". Na postamentu njegova prvoga spomenika postavljenoga u Zagrebu 1878. Dugo su se vodile rasprave je li se prezivao Glavičić, Glavanić, Glavić ili Klavić, da bi se inačica Klovic uvriježila nakon Drugoga svjetskoga rata.

Povodom Kukuljevićeve opsesije minijaturistom, jedan od autora zagrebačke izložbe, Milan Pelc smatra da je Kukuljević obradujući višekratno Klovicjev život želio paradigmatiski istaknuti veličinu i tragičnost nacionalne kulturne povijesti. Klovic je ne samo za ilirce sredinom XIX. stoljeća i nekadašnjeg velikog župana zagrebačkoga, nego i za predsjednika Franju Tuđmana i premijera Ivu Sanadera koji su odvojili novac za kupovinu njegovih umjetnina, bio i ostavio izvrstan primjer za tumačenje fenomena narodnoga, hrvatskoga genija.

Za slikara rodom iz malog mjeseta Grizane u Vinodolu može se doista reći da je za životu doista bio globalno uspješan. Naravno, ne samo zato što ga je Giorgio Vasari u Vita, najpoznatijem biografskom leksikonu umjetnika XVI. stoljeća, nazvao "Michelangelom sitnoslikarstva" (bili su frendovi i umjetnički istomišljenici). Za početak, dovoljno je spomenuti da su njegovi mecene i naručitelji djela bili najmoćniji predstavnici crkve i vladari XVI. stoljeća, poput hrvatsko-ugarskog kralja Ljudevita Jagelovića i španjolskoga cara Karla V., preko pape Pavla III. i biračkih članova njegove obite-

lli, uključivši kardinala Aleksandra, do firentinskog vojvode Cosima Medicija i njegove prelijepe supruge španjolske princeze Eleonore iz Toledo do moćnih venecijanskih kardinala Domenica i Marina Grimanija. Prijateljevao je s najvećim umjetnicima svoje epohe, od uglednog rimskog manirista Giulia Romana (čiji je bio učenik) do El Greca i Pietera Breughela. K tome, ne samo da je bio jedan od najpoznatijih umjetnika svoga doba, nego je na dvorima nekih od prethodno spomenutih mecenih bio cijenjen i kao stručnjak za projekciju umjetnina.

Porezni obveznici i publika zagrebačke Klovicjeve izložbe zakinuti su, međutim, za informaciju da koju držim da nije nevažna. Riječ je o informaciji o tome je li Klovicjeve radove koje je hrvatska država kupovala u posljednjih dvadeset godina danas uopće držimo Klovicjevima. Osobno držim da je bilo izuzetno važno podcrtati to pitanje u postavu izložbe. Samo onaj tko kupi i pročita katalog od korica do korica uoči će, nai, polemiziranje dr. Milana Pelca i dr. Valerije Macan Lukavečki, autora izložbe, upravo na ovu temu. U svojem tekstu mlada zagrebačka istraživačica koja je 2009. na Klovicu doktorirala na Pontificia Università Gregoriana u Rimu pod mentorstvom uglednoga Heinricha W. Pfeiffera, postavlja udarno pitanje (koje ne možete ni našluti u popratnim legendama koje prate eksponate) otkupljene u posljednjih dvadeset godina na izložbi: je li možda samo jedan od Klovicća koje smo za velike novce (poreznih obveznika) u posljednjih dvadesetak godina kupili po aukcijama i galerijskim kućama u svijetu pod egidom "vratimo umjetnika njegovoj kući", doista - Klovicjevo djelo?

Prva hrvatska doktorica za Klovicu hrabro je u intervjuima koje je dala za nekoliko hrvatskih medija istaknula kako bi bilo dobro da se u ovome trenutku orijentiramo na to da otkrijemo istinu o našim, kupljenim Klovicima. Valja imati na umu da trenutno privatni kolezionari nude na prodaju hrvatskim nacionalnim institucijama dva nova Klovicja. Jedan od njih je predstavljen na izložbi kao Klovicjevo djelo (pogodite hoće li biti otkupljeno?), a to je minijatura "Isus na Masliniškoj gori". Drugi, crtež raden u tehnički pera i laviranoga tuša s prikazom zanimljive teme iz antičke prošlosti, Scipionove blagosti i mučenja Atilija Regula, nije na zagrebačkoj izložbi.

Bez informacija o cjeni

Pod kojim su cijenama kupovani hrvatski, bolje reći zagrebački Klovic? U javnosti su dostupne informacije svega za dva otkupa. Minijatura "Posljednji sud" otkupljena je u eri vladanja premijera Sanadera u ljeto godine 2006. na aukciji kod londonskog Sotheby'sa za 45.600 engleskih funti. Otada je u vlasništvu Vlade Republike Hrvatske, a na pohrani u depozitu Hrvatskoga restauratorskog zavoda u Zagrebu. Kupljena je s certifikatom da je riječ o najstarijem sačuvanom Klovicjevom djelu, iz

1523. U katalogu je izneseno mišljenje da potječe iz 1560. te je stavljena sumnja u Klovicjevo autorstvo.

Maniristi ili...

Minijatura "Sveti Petar s apostolima pred vratima raja" otkupljena je za Modernu galeriju u Zagrebu 2008. (prije Sanaderove smjene) za 80 tisuća eura iz državnoga proračuna, kod dubrovackog galerista Avda Čimića s atribucijom francuske aukcijske kuće Druo. Prvi je Klovic od uspostave hrvatske državnosti kupljen u Londonu 1991., kako se navodi u katalogu, za Ured predsjednika Republike Franje Tuđmana. Riječ je o crtežu Andree del Sarta (o autorstvu svjedoče i njegovi inicijali na crtežu) s iluminiranim okvirom pripisanim Juliju Klovicu. Taj bi okvir minijature iz Ureda predsjednika, ako je suditi prema katalogu, bio jedini sasvim sigurni zagrebački Klovic kupljen od vremena Tuđmana.

prisjetiti kako je još davne 1977. Grgo Gamulin u prvoj umjetnikovoj monografiji objavljenoj na hrvatskome jeziku raspravlja o Klovicu kao maniristu, o odnosu klasicističkoga i antiklasicističkoga u njegovome izrazu, i o njegovoj referencijalnosti ka na jednom od tipičnih svoj-

Minijatura 'Sveti Petar s apostolima pred vratima raja' otkupljena je za Modernu galeriju u Zagrebu 2008. za 80 tisuća eura.

Minijatura 'Posljednji sud' otkupljena je za Modernu galeriju u Zagrebu 2006. na aukciji kod londonskog Sotheby'sa za 45.600 funti.

Godine 1999., u Tuđmanovo doba, kupljena je 'Bogorodica s usnulim Isusom, svetim Josipom i Ivanom Krstiteljem'.

**O atricuci
djela
polemiziraju i
autori izložbe
Milan Pelc i
Valerija Macan
Lukavečki. Da bi
se to saznalo,
potrebno je
pročitati cijeli
katalog izložbe**

stava cinquecentističkoga stila. Njegov likovni svijet odražava tipičan šesnaestostoljetni simboličko-dekorativni repertoar (capricciose bizzarie), kao što su antički maskeroni, erotizirane nimfe, prijapi i satiri, egipatski hieroglifi, dekorativni svjećnici, groteske i brojni drugi citati antičkih spomenika. Na Klovicjevim se djelima doista može publiku zorno educirati o bitnim dualističkim odrednicama slijekarstva XVI. stoljeća, ponajviše o spomenutoj dihotomiji između klasizma i antiklasicizma.

Na izložbi je predstavljeno 35 djela Julija Klovic (1498.-1578.) i pet grafika radenih prema njegovim djelima, za ovu prigodu prikupljenih iz prestižnih svjetskih institucija od British Library u Londonu, Biblioteca Nazionale Marciana u Veneciji do The Pierpont Morgan Library u New Yorku i Uffizi u Firenci, ali i zagrebačkih institucija te jedno djelo iz privatne zbirke. Jasno je stoga da je izložba izazvala reakcije panegiričkog karaktera u medijima. Ako je suditi prema broju izložaka, Klovicjevi su dvori napravili retrospektivnu izložbu na razini najraskošnijih izložbi umjetnika starih majstora kake pripremaju neke od najrazvijanijih izložbenih institucija diljem svijeta poput Palazzo Grassi ili Grand Palais.

Paradni naziv

U ožujku, povodom natječaja za izbor novoga ravnatelja Klovicjevih dvora, novinarica Jutarnjeg lista Patricija Kiš podsjetila je javnost na činjenicu da se službeno otvaranje spomenute ustanove veže uz godinu kada je diplomiran pravnik Ante Sorić postao njezin voditelj. Muzejsko-galerijski prostor otvorio je vrata publici s trostrukom izložbenom poslasticom: izložbom grafičke slavnoga renesansnog majstora Albrechta Dürera, retrospektivom Otona Glihe i prijedlogom donacije kipara Dušana Džamonje. Tako je s dobitnom kombinacijom jednog međunarodnog projekta i izložbama dvojice korifeja hrvatske moderne započela institucionalna izlagачka politika koja je u proteklih trideset godina proslavila galeriju s Jezuitskoga trga.

Na kraju slavljeničkoga kataloga Klovicjeve izložbe nabrajaju se i izložbe koje je tijekom mandata organizirao Ante Sorić, koji je karijeru u likovnoj umjetnosti započeo kao tajnik kolecionara Ante Topića Mimare. Međutim, njegovo ime nisam pronašao u katalogu. Kao ni ime Stipe Šuvara koji je kao ministar kulture zaslužan za osnutak slavnog gornjogradske institucije, jer je upravo on odlučio da danas kulturni galerijski prostor namijeni za izložbenu djelatnost, a ne za Mimarinu zbirku. Hrvatski su Isusovi zatražili 2007. godine preimenovanje prostora u kojem je nekada djelovao nijihov samostan, navodeći kao argumente za svoj zahtjev kako "nigdje nije niti zabilježeno da je Klovic bio u Zagrebu, niti da je bio isusovac". Klovicjevom izložbom cementira se u simboličkome smislu manjkavo argumentirani, nacionalno romantičarski, paradični naziv institucije s Jezuitskoga trga, za koji su "zaslužni" Tuđman i Zlatko Vitez.